

SUUDİ ARABİSTAN EĞİTİM SİSTEMİ

YUSUF BAHİRİ GÜNDOĞDU*

Saudi Arabian Education System

Abstract: Saudi Arabia is a country established in 1932 and ruled by Sharia (Religious Law). As in all areas of life, it can be said that religion is the determining factor in the field of education, too. The Education Policy Document which determines the basic terms and principles of the Education can be considered as the most important pillar in this field. In Saudi Arabia, except for nursery school, an education based on gender discrimination is given. Although Basic Education is not compulsory, the enrollment ratio of primary school is 96.5%. 5,274,205 students are having education in the country. 12.7% of these students are having education in private schools. The number of students per class is 21.7 and the number of students per teacher is 10.4. In the country, the language of education is Arabic and the proportion of illiterates is 5.6%. In Saudi Arabia, ¼ of the budget is allotted to education..

* Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi ABD
[yusufbahri@hotmail.com].

Key Words: Saudi Arabia, the education system, education policy document, basic education and higher education.

Öz: Suudi Arabistan, 1932 yılında kurulan ve şeriatla yönetilen bir İslam devletidir. Suudi Arabistan'da hayatın tüm alanlarında olduğu gibi eğitim alanında da belirleyici unsurun din olduğu söylenebilir. Eğitimle ilgili temel hükümleri ve esasları belirleyen Eğitim Siyaset Belgesi bu alandaki en önemli dayanak olarak kabul edilebilir. Suudi Arabistan'da anasınıfı hariç cinsiyet ayrımına dayalı eğitim verilmektedir. Temel eğitim zorunlu olmamakla beraber ilkökula kayıt oranı %96,5'tir. Ülkede 5,274,205 öğrenci eğitim almaktadır. Bu öğrencilerin %12,7'si özel okullarda eğitim görmektedir. Bir sınıfa düşen ortalama öğrenci sayısı 21,7 ve bir öğretmene düşen öğrenci sayısı 10,4'tür. Eğitim dili Arapça olan ülkede okur-yazar olmayanların oranı %5,6'dır. Suudi Arabistan'da bütçenin yaklaşık ¼'ü eğitime ayrılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suudi Arabistan, eğitim sistemi, eğitim siyaset belgesi, temel eğitim, yükseköğretim.

1. Giriş

Suudi Arabistan Krallığı Abdulaziz b. Abdurrahman el-Suud'un Hicaz ve Necd bölgesini birleştirerek tek yönetim altında toplamasıyla 1932 yılında kurulmuştur. Suudi Arabistan, 3 milyon m² olan Arap Yarımadası'nın 2.2 milyon m²'sine sahiptir. Ülkenin doğusunda Arap Körfezi, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri; batısında Kızıl Deniz ve Akabe Körfezi; kuzeyinde Ürdün, Irak ve Kuveyt; güneyinde Umman ve Yemen bulunmaktadır. 2013 yılı itibariyle Suudi Arabistan'ın nüfusu toplam 29,994,272'dir. Bu nüfusun 20,271,058'ini (%67,58) Suudiler, 9,723,214'ünü (%32,42) Suudi olmayanlar oluşturmaktadır.¹

Suudi Arabistan şeriatla yönetilen bir İslam devletidir. Suudi Arabistan'da hayatın tüm alanlarında olduğu gibi eğitim alanında da en önemli unsurun İslam olduğu söylenebilir. Eğitimin gaye ve hedeflerine bakıldığında eğitimin genel gaye ve hedefleri yanı sıra İslamî gaye ve hedeflere

¹ <http://www.cdsi.gov.sa/>, 19/03/2013.

de yer verildiği ve bunlar içerisinde İslamî gaye ve hedeflerin merkezde yer aldığı görülmektedir.²

Suudi Arabistan'da eğitiminin tarihi gelişimine bakıldığında, eğitim adına atılan en önemli adımın 1926 yılında "Maarif Müdürlüğü"nin kurulması olduğu söylenebilir. Maarif Müdürlüğü'nün kurulması Suudi Arabistan'daki modern eğitim sisteminin temel taşı kabul edilmektedir.³ Maarif Müdürlüğü kurulduğunda ülkede yalnızca 4 ilkokul bulunmaktadır.⁴ 1932 yılında Necd ve Hicaz bölgesinin birleşerek bugünkü Suudi Arabistan Krallığı'nın kurulmasından sonra Maarif Müdürlüğü ülkenin her köşesinde eğitimi yönetmeye başlamıştır. Dönemin şartlarına göre önemli çalışmalar ortaya koyan Müdürlük, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalınca "Maarif Bakanlığı"nın kurulmasına karar verilmiştir. 1953 yılında kurulan bakanlığın ilk bakanı da ileride kral olacak Fahd b. Abdulazîz olmuştur. 1960'lı yılların başına kadar kız eğitimi için düzenli bir sistemden bahsedilmemektedir. Modern okulların kızların üzerinde istenmeyen etkileri olabileceği endişesiyle ailelerden ve ulema-dan kaynaklanan muhalefet, kız okullarının kuruluşunu 1960'lara kadar geciktirmiştir.⁵ 1960 yılında "Kız Öğretimi Genel Başkanlığı"nın (KÖGM) kurulması Suudi Arabistan kız eğitimi tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.⁶ Bahsi geçen Müdürlük, Maarif Bakanlığından bağımsız, kendi bütçesi olan bir kurum olarak devam etmiştir. KÖGM, 23.04.2002 tarihinde Maarif Bakanlığı bünyesine katılmıştır. Bundan bir yıl sonra da (2003) Maarif Bakanlığının adı değiştirilerek Eğitim ve Öğretim Bakanlığı olmuştur.⁷

² Bkz. *Vesîkatü's- Siyâseti't- Ta'lîm fi'l- Memleke*, h. 1390 - m.1970, 28-61. maddeler, <http://www.moe.gov.sa/Pages/educationPolicy.aspx>, 03.12.2013.

³ Muhammed Süleyman el-Mansûr el-İsa, *Tatavvuru Nizâmî't- Ta'lîm fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye (1918-1995)*, 1. Basım, 2010, Riyad, s. 24.

⁴ Süleyman b. Abdurrahman el-Hakîl, *Nizâmu ve Siyâsetu't- Ta'lîm fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye*, 16. baskı, 2011, Riyad, s. 354.

⁵ H. M. El-Baadi, "Suudi Arabistan'da Eğitim Sistemi", (çev: Seyfi Öngider ve Tonguç Çoban), *Eğitim ve Toplum Dergisi*, Yaz 1994, ss. 26-30.

⁶ Muhammed Süleyman el-Mansûr el-İsa, *a.g.e.*, s. 53.

⁷ www.moe.gov.sa/pages/establishmentoftheministryofeducation.aspx, 04.10.2013.

Ülkede anasınıfı hariç eğitimin tüm kademelerinde cinsiyet ayrımına dayalı eğitim verilmektedir.⁸ Bununla beraber kız ve erkek öğrenciler hemen hemen aynı öğretim programına tabi tutulmaktadırlar.⁹

Suudi Arabistan'da eğitim zorunlu değildir. Bunun yerine ilim öğrenmenin kız ve erkek herkes için dini bir zorunluluk (farz) olduğu vurgusu yapılmaktadır.¹⁰ Ancak Eğitim - Öğretim Bakanlığının hazırlanmış olduğu on yıllık (2004/2014) stratejik planda temel eğitimin zorunlu olması yönünde karar alınmıştır.¹¹ Suudi Arabistan'da eğitimin tüm kademeleri ücretsizdir.¹² Ders kitapları eğitimin her kademesinde ve resmi - özel tüm okullarda öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.¹³ Ders kitapları öğrencilere dönemlik olarak verilmektedir. Suudi Arabistan'da 2012/2013 öğretim yılı itibariyle toplam 5,274,205 öğrenci eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin % 87,5'ini (4.616.595) Suudi, %12,5'ini (657,610) Suudi olmayanlar oluşturmaktadır. Yine toplam öğrencilerin %12,70'i (669,642) özel okullarda eğitim görmektedir.¹⁴ 2011 yılı itibariyle bir sınıfa düşen ortalama öğrenci sayısı 21,7, bir öğretmene düşen ortalama öğrenci sayısı ise 10,4'tür.¹⁵

Suudi Arabistan'da eğitim dili Arapça'dır.¹⁶ Ülkede 2004 yılı 15 yaş ve üzeri okur-yazarlık oranı % 82,9 olarak tespit edilmiştir.¹⁷ 2013 yılı itibariyle okur-yazar olmayanların (ümme) toplam nüfusa oranı

⁸ *Vesikatü's- Siyâseti't- Ta'lim fi'l- Memleke*, m. 155.

⁹ Haftalık ders çizelgesinde farklı olarak, erkek öğrenciler "Beden Eğitimi", kız öğrenciler "Kadın Eğitimi" dersini almaktadırlar.

¹⁰ *Vesikatü's- Siyâseti't- Ta'lim fi'l- Memleke*, m. \ .

¹¹ Ministry of Education (2005), *The Executive Summary of The Ministry of Education Ten Year Plan (2004-2014)*, Second Edition, 2005, p. 13.

¹² *Vesikatü's- Siyâseti't- Ta'lim fi'l- Memleke*, m. 233.

¹³ *Mevsûatu Târihi't- Ta'lim fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye*, C. I, 1999, s. 303.

¹⁴ <https://www.moe.gov.sa/Arabic/Ministry/Pages/Statistical-reports.aspx>, 28/01/2014.

¹⁵ Abdullah b. Muhammed el-Ma'yûf, "Hulâsatu İhsaiyyetin Ammetin ani't- Ta'limi'l-âmni fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suudiyye (h. 1430-1431) ", *et-Tevsikü't -Terbevî*, S. 54, ss. 4-33.

¹⁶ *Vesikatü's- Siyâseti't- Ta'lim fi'l- Memleke*, m.24.

¹⁷ <http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=210>, 05.03.2013.

%5,6'dır.¹⁸ 2012 yılında toplam bütçenin %24'ü eğitime aktarılmıştır (45 milyar dolar).¹⁹ Suudi Arabistan'da 150 bin öğrenci başta ABD olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde devlet bursuyla eğitim görmektedir.²⁰

2. Suudi Arabistan'da Eğitimin Dayanakları

2.1. Suudi Arabistan Anayasası

Suudi Arabistan anayasasında eğitimle ilgili iki madde yer almaktadır. Bunlardan ilki eğitimin amacını ele alan 13. maddedir. Bu maddeye göre *"Eğitim, gençlerin gönlünde İslam inancının yerleşmesini, onların bilgi ve becerilerle donatılmasını, toplumun inşasında yararlı birer üye olmalarını, vatanlarını sevmeleri ve tarihleriyle gurur duymaları için hazırlanmasını hedefler."* Anayasa'nın eğitimle ilgili ikinci maddesi ise 30. maddedir. Bu maddeye göre *"Devlet genel eğitimi sağlar ve cehaletle mücadele eder."*

2.2. Suudi Arabistan Eğitim Siyaset Vesikası

Suudi Arabistan'da eğitimin en önemli dayanağı "Eğitim Siyaset Vesikası" kabul edilebilir. Eğitim Politikası Yüksek Komitesi tarafından 1970 yılında hazırlanan "Vesika" 9 bölüm ve 236 maddeden oluşmaktadır.²¹ Vesika *"eğitim ve öğretimin uygulanmasında esas alınan genel çizgileri"* ortaya koymaktadır.²² Vesika'ya göre eğitimde asıl olan *"Allah'ı Rab, İslam'ı din ve Hz. Muhammed'i peygamber olarak kabul etmektir."*²³

3. Suudi Arabistan'da Eğitimin Yönetimi (Karar Verici Makamlar)

3.1. Eğitim Politikaları Yüksek Kurulu

Eğitim Politikaları Yüksek Kurulu (EPYK), h. 1383/ m.1963 yılında dönemin Kralı Fahd b. Abdulaziz tarafından kurulmuş²⁴ ve kurulun başkanlı-

¹⁸ <http://www.cdsi.gov.sa>, 07/04/2014.

¹⁹ <http://www.al-monitor.com/pulse/business/2012/01/the-largest-budget-in-the-histor.html>, 16.03.2013.

²⁰ <http://akhbaar24.argaam.com/article/detail/123479> , 17.03.2013.

²¹ <http://uqu.edu.sa/page/ar/5200>, 05.10.2013.

²² *Vesikatü's- Siyâseti't- Ta'lîm fi'l- Memleke*, m. 1.

²³ *Vesikatü's- Siyâseti't- Ta'lîm fi'l- Memleke*, m. 2.

²⁴ Suudi Arabistan Bakanlar Kurulunun 01/27/1383 tarihli ve 93 sayılı kararıyla.

ğını da kendisi üstlenmiştir. Oluşturulan ilk kurulda İçişleri Bakanı, Savunma ve Uçak Bakanı, Maarif Bakanı, İlim Enstitüleri Müdürü üye olarak yer almıştır.²⁵ EPYK kurulduğu günden itibaren önemli çalışmalara imza atmıştır. Şüphesiz bunlar içerisinde en önemlisi Suudi Arabistan'da eğitimin temel dayanağı olan "Eğitim Siyaset Vesikası"nın hazırlanması olmuştur. Eğitim Politikaları Yüksek Kurulu eğitimi yöneten en yüksek karar merciidir.

3.2. Eğitim ve Öğretim Bakanlığı (Maarif Bakanlığı)

Maarif Bakanlığı (EÖB) 1953 yılında Kral Abdulazîz tarafından kurulmuştur. 2003 yılında Bakanlığın adı değiştirilerek Eğitim ve Öğretim Bakanlığı olmuştur. Suudi Arabistan'da eğitim-öğretimi yöneten en önemli makam EÖB'dür. 2004 yılına kadar Öğretmen Fakülteleri ve Kız Fakültelerinden de sorumlu olan EÖB²⁶ genel (kız ve erkek ilkokul, ortaokul ve lise) eğitim, özel eğitim, özel okullar, yabancı okullar, Kur'an okulları, yetişkin eğitimi ve okur-yazarlıktan sorumludur.²⁷

3.3. Yükseköğretim Bakanlığı

1975 yılında Kral Halid tarafından kurulan Yükseköğretim Bakanlığı (YÖB) yükseköğretim programları ile ülkenin kalkınma programları arasında yönetim ve koordinasyonu sağlamakla görevlidir.²⁸ Hâlihazırda YÖB'e bağlı 25 adet devlet üniversitesi ve 10 adet özel üniversite bulunmaktadır.

3.4. Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumu

Suudi Arabistan'da eğitimi yöneten kurumlardan bir tanesi de Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumudur. Mesleki ve teknik eğitim kurumları önceleri pek çok devlet kurumunun yönetimi altındayken bu okulların yönetimi Krallık Makamının h. 10.08.1400 (m. 1980) tarihli emriyle Toplumsal İşler

²⁵ Süleyman b. Abdurrahman el-Hakîl, *a.g.e.*, s. 54.

²⁶ Ministry of Education (2008), *National Report on Education Development In The Kingdom of Saudi Arabia*, Riyadh, 2008, s. 24.

²⁷ Muhammed Süleyman el-Mansûr el-Îsa, *a.g.e.*, s.74.

²⁸ *Mevsûatu Târîhi't- Ta'lîm fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye*, C. I, s. 196.

ve İş Bakanlığı yönetiminde tek çatı altında toplandı.²⁹ Bakanlar Kurulunun h. 04.03.1426 (m. 2005) tarihli kararıyla kız mesleki ve teknik eğitim kurumları da aynı çatı altında toplanmıştır.³⁰ 2007 yılında yapılan bir değişiklikle de Teknik Öğretim ve Mesleki Eğitim Genel Kurumu olan adı Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumu olarak değiştirilmiştir.³¹ 2012 öğretim yılı itibariyle bu kuruma bağlı 36 erkek, 14 kız teknik fakültesi, 70 lise sanayi enstitüsü, 36 hükümlüler eğitim enstitüsü bulunmaktadır.³²

4. Suudi Arabistan'da Eğitimin Amacı Ve Hedefleri

Suudi Arabistan'da eğitimin amacı “İslam’ın tam ve doğru bir şekilde anlaşılması, İslam inancının yerleştirilmesi ve yayılması, öğrencinin yüksek idealler, İslamî öğreti ve değerlerle donatılması, çeşitli bilgi ve beceriler kazandırılması, yapıcı davranış eğilimlerinin geliştirilmesi, toplumun iktisadî, içtimaî ve kültürel olarak geliştirilmesi ve kişinin toplumun yapıcı bir üyesi olarak yetiştirilmesi”dir.³³ Suudi Arabistan'da tüm eğitim faaliyetleri yukarıda verilen gayeyi gerçekleştirmek üzere yapılır. Bu gayeye ulaşmak için çeşitli hedefler belirlenmiştir. “Eğitim Siyaset Vesikası” eğitimin hedeflerini 33 maddede ele almaktadır. Bu hedeflerden birincisi “İslam şeriatına bağlılık ruhu geliştirmek, buna göre şeriata aykırı her türlü ilke ve sistemden uzak durmak, her türlü iş ve tasarrufu şeriatın genel ve kapsayıcı hükümlerine göre düzenlemek”tir.³⁴

5. Eğitim Basamakları

5.1. Anaokulu (Ravda)

Anasınıfı aşaması öğrencileri ilkokula hazırlar. Öğrenciler bu seviyede 2 yıl eğitim alırlar. Devlet, okul öncesi eğitimi ülkedeki eğitim seviyesinin

²⁹ *et-Takrîru's- Senevi li Müesseseti'l- Âmmeti li't- Tadrîbi't- Tekani ve'l- Miheni*, (2012) s. 9.

³⁰ *et-Takrîru's- Senevi li Müesseseti'l- Âmmeti li't- Tadrîbi't- Tekani ve'l- Miheni*, s. 9.

³¹ Unesco, “World Data on Education”, 2010/2011, http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Saudi_Arabia.pdf, 4/4/2014.

³² *et-Takrîru's- Senevi li Müesseseti'l- Âmmeti li't- Tadrîbi't- Tekani ve'l- Miheni*, s. 9.

³³ *Vesikatü's- Siyâseti't- Ta'lîm fi'l- Memleke*, m. 28.

³⁴ *Vesikatü's- Siyâseti't- Ta'lîm fi'l- Memleke*, m. 29.

yükseltilmesi ve çocukların gözetilmesi maksadıyla desteklemektedir.³⁵ İlk yıl kreş (4 yaş), ikinci yıl ilkokula hazırlık (5 yaş) yılı kabul edilir.³⁶ Suudi Arabistan'da 2012/2013 öğretim yılı itibariyle 2559 okulda 18556 öğretmenin görev yaptığı ve 182556 öğrencinin eğitim aldığı görülmektedir.³⁷ Eğitim ve Öğretim Bakanlığının 2004/2014 yılı stratejik planında anasınıfı oranının %40'lara çıkartılması hedeflenmektedir.³⁸

5.2. İlkokul (İbtidâiyye)

Suudi Arabistan'da temel eğitimin ilk basamağı olan ilkokul 6 yaşında başlar³⁹ ve 6 yıl sürer.⁴⁰ Sınıf aralığı 1-6 ve genelde bu seviyedeki öğrencilerin yaş aralığı 6-12'dir. Genel eğitimin temeli kabul edilen ilkokul kız - erkek herkese açıktır ve ücretsizdir.⁴¹ Temel eğitimin zorunlu olmadığı ülkede, 2012 yılı itibariyle okul çağındaki çocukların %96,5'inin okula devam ettiği görülmektedir.⁴² Ders yılı 15'er haftalık iki dönemden oluşmaktadır. Bir ders saati 45 dakikadır. Kız ve erkek ayrı eğitim görülmekle birlikte, hemen hemen aynı öğretim programlarını takip etmektedirler.⁴³ 2012/2013 öğretim yılı itibariyle 13,801 ilkokulda 247,111 öğretmenin görev yaptığı ve 2,570,334 öğrencinin bu okullarda eğitim aldığı görülmektedir.⁴⁴ 2011/2012 öğretim yılında İngilizce ilkokulun dördüncü sınıfından itibaren zorunlu dersler kapsamına alınmıştır.⁴⁵ Ancak fiili olarak bu kararın bazı okullarda uygulanabildiği, İngilizcenin yaygın olarak 6. sınıf seviyesinden itibaren okutulduğu görülmektedir.

³⁵ *Vesîkatü's- Siyâseti't- Ta'lîm fi'l- Memleke*, m. 116.

³⁶ Saudi Arabian Cultural Mission Washington, "Education System In Saudi Arabia", 2006, http://www.sacm.org/Publications/58285_Edu_complete.pdf, 4/4/2014.

³⁷ <https://www.moe.gov.sa/Arabic/Ministry/Pages/Statistical-reports.aspx>, 28/01/2014.

³⁸ Ministry of Education (2005), *a.g.e.*, s. 13.

³⁹ *el-Kavâidu't Tanzîmiyye li Medârisi Ta'lîmi'l Âm*, tarih: 18/10/1420, sayı: 3556/1/7/32, m. 6.

⁴⁰ *Vesîkatü's- Siyâseti't- Ta'lîm fi'l- Memleke*, m. 116.

⁴¹ *Vesîkatü's- Siyâseti't- Ta'lîm fi'l- Memleke*, m. 117.

⁴² <http://www.cdsi.gov.sa>, 07/04/2014.

⁴³ Saudi Arabian Cultural Mission Washington, "Education System In Saudi Arabia", 2006, http://www.sacm.org/Publications/58285_Edu_complete.pdf, 4/4/2014.

⁴⁴ <https://www.moe.gov.sa/Arabic/Ministry/Pages/Statistical-reports.aspx>, 28/01/2014.

⁴⁵ <http://www2.moe.gov.sa/english/Pages>, 05/04/2013.

İlkokulda sınavla değerlendirme yapılmamaktadır. Öğrenciler “sürekli değerlendirme” yöntemiyle değerlendirilmektedir.⁴⁶ Öğrenciler elde ettikleri kazanımlara göre 1 ila 4 arasında notlarla değerlendirilmektedir. Dersin bütün kazanımlarını gerçekleştiren bir öğrenci en yüksek not olan 1’i, hiçbir kazanımı elde edemeyen öğrenci ise en düşük not olan 4 almaktadır. Kazanımların % 66 ila %99’nu gerçekleştiren öğrenci ikinci not olarak 2 almaktadır. % 65 ve altındaki kazanım düzeyleri 3 olarak değerlendirilmektedir.⁴⁷ Hiçbir kazanımı elde edemeyen öğrenci hakkında sınıfta kalma kararı verebilir.⁴⁸ Bununla beraber öğrencinin sınıfta kalması ya da geçmesi “Yönlendirme ve Rehberlik Komisyonu”nun vereceği karara bağlıdır.⁴⁹

İlkokula ait haftalık çizelgesi Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: İlkokul Haftalık Ders Çizelgesi

Dersin adı	1. Sınıf	2. sınıf	3.sınıf	4.sınıf	5.sınıf	6.sınıf
Kur’an-ı Kerim	7	7	7	6		
Tecvîd					4	4
Tevhîd	1	1	1	1	1	1
Fıkıh ve Sülûk	1	1	1	1	2	2
Hadîs ve Sîret				2	2	2
Arapça	11	9	9	8	8	8
Milli ve Sosyal Eğitim				2	2	2
Matematik	3	5	5	5	5	5
Bilim	2	2	2	2	3	3
İngilizce						2
İş ve sanat eğitimi	2	2	2	2	2	2
Beden eğitimi (Erkeler için)	3	3	3	2	2	2
Kadın Eğitimi (Kızlar için)	3	3	3	2	2	2
Toplam ders saati	30	30	30	31	31	33
Ders sayısı	8	8	8	10	10	11
Kaynak: www.cpfdc.gov.sa/curriculum/studyplan/studyplannormalschool.pdf /, 09.12.2012.						

⁴⁶ *Laihatu Takvimi’t- Tâlib*, m. 5/1, <http://www.imamu.edu.sa>, 04/04/2014.

⁴⁷ *et-Takvîmü’l- Müstemir fi’l- Merhaleti’l- İbtidâiyye*, h. 1429, www.bahaedu.gov.sa/vb/f9/a-300.html, 09/04/2013.

⁴⁸ *Delîlü’l- Takvîmi’l- Müstemir fi’l- Merhaleti’l- İbtidâiyye*, h. 1431, <http://www.bishaedu.gov.sa/vb/attachment.php?attachmentid=13171&d=1360931477>, 04/04/2014.

⁴⁹ *Laihatu Takvimi’t- Tâlib*, m. 5/3.

5.3. Ortaokul (Mutavassıta)

Ortaokul, ilkokul ya da dengi diplomaya sahip öğrencilerin kayıt yapabileceği, sonunda ortaokul diploması verilen 3 yıllık eğitim basamağıdır.⁵⁰ Sınıf aralığı 7-9 ve genelde bu seviyedeki öğrencilerin yaş aralığı 12-15'tir. Ders yılı iki haftalık sınav dönemini de kapsayan 18'er haftalık iki dönemden oluşmaktadır.⁵¹ Bir ders saati 45 dakikadır.⁵² 2012/2013 öğretim yılı itibariyle 8,325 ortaokulda 128,144 öğretmenin görev yaptığı ve 1,230,577 öğrencinin bu okullarda eğitim aldığı görülmektedir.⁵³

Ortaokula ait haftalık ders çizelgesi Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesi

Dersin adı	7. Sınıf	8. Sınıf	9. Sınıf
Kur'an-ı Kerim	2	2	2
Tefsîr	2	2	2
Tevhîd	2	2	2
Fıkıh	2	2	2
Hadîs	1	1	1
Arapça	6	6	6
Milli ve Sosyal Araştırmalar	3	3	3
Matematik	5	5	5
Bilim	4	4	4
Bilgisayar	1	1	1
İngilizce	4	4	4
İş ve Sanat Eğitimi	2	2	2
Beden Eğitimi (Erkeler için)	1	1	1
Kadın Eğitimi (Kızlar için)	1	1	1
Toplam ders saati	35	35	35
Ders sayısı	13	13	13

Kaynak:www.cpfdc.gov.sa/curriculum/studyplan/studyplannormalschool.pdf , 09.12.2012.

⁵⁰ *Vesikatü's- Siyâseti't- Ta'lîm fi'l- Memleke*, m. 14, 125.

⁵¹ *Delîlü't- Ta'lîmi's- Sânevi (Nizâmu'l- Mukarrerât)*, 5. Baskı, H. 1433-1434., s. 12.

⁵² *el-lâihatu't- Dâhiliyye li Tanzîmi Medârisi'l- Merhaleteyni'l- Mutevessita ve's- Sâneviyye* (Eğitim Politikası Yüksek Kurulu'nun 23/11/1390 tarihli ve r/t/1584 sayılı kararı), 5/b.

⁵³ <https://www.moe.gov.sa/Arabic/Ministry/Pages/Statistical-reports.aspx>, 28/01/2014.

5.4. Lise (Sâneviyye)

5.4.1. Genel Lise

Lise, ortaokul ya da dengi diplomaya sahip öğrencilerin kayıt yaptırabileceği, sonunda çeşitli türleriyle lise diploması verilen 3 yıllık eğitim basamağıdır.⁵⁴ Ders yılı iki haftalık sınav dönemine de kapsayan 18'er haftalık iki dönemden oluşmaktadır.⁵⁵ Bir ders saati 45 dakikadır.⁵⁶ 2012/2013 öğretim yılı itibariyle 5,725 lisede 119,939 öğretmen görev yapmakta ve 1,214,084 öğrenci bu okullarda eğitim almaktadır.⁵⁷

Suudi Arabistan'da ortaöğretimde hâlihazırda iki ayrı sistem kullanılmaktadır. Bunlar; sınıf geçme sistemi ve ders geçme sistemidir. Bunlar sırasıyla incelenecektir.

5.4.1.1. Sınıf Geçme Sistemi

Halen Suudi Arabistan'da yaygın olan 3 sene ve 3 sınıftan oluşan sistemdir. Bu sistemde her bir ders yılı birbiriyle bağlantılı iki dönemden oluşmaktadır. Bu sistemde ilk yıl ortak okunduktan sonra ikinci sınıftan itibaren erkek öğrenciler Şeriat Bölümü, Fen Bölümü ve Yönetim (İdare) Bölümünü; kız öğrenciler ise Bilim Bölümü ve Edebiyat Bölümünü seçebilmektedirler.⁵⁸

Sınıf geçme sistemi için hazırlanan haftalık ders çizelgesi Tablo 3'te gösterilmiştir.⁵⁹

⁵⁴ *Vesîkatü's- Siyâseti't- Ta'lim fi'l- Memleke*, m. 117-128.

⁵⁵ *Delîlü't- Ta'limi's- Sânevî (Nizâmu'l- Mukarrerât)*, s.12.

⁵⁶ *el-Lâihatu't- Dâhiliyye li Tanzîmi Medârisi'l- Merhaleteyni'l- Mutevessita ve's- Sâneviyye*, 5/b.

⁵⁷ <https://www.moe.gov.sa/Arabic/Ministry/Pages/Statistical-reports.aspx>, 28/01/2014.

⁵⁸ *Lâihatü'l- Muâdelât (et-Ta'limü's- Sânevî-Nizâmü'l- Mukarrerât)*, 3. Baskı, 2012, s. 5.

⁵⁹ Kızlar için hazırlanan cetvelde ders saatleri farklılaşmakla beraber bir ders dışında okutulan dersler aynıdır. Erkek öğrenciler "Beden Eğitimi" dersi alırken, kız öğrenciler bunun yerine "Pratik Malzemeler/Materyaller" dersi almaktadır.

Tablo 3: Sınıf Geçme Sistemi Genel Lise Haftalık Ders Çizelgesi (Erkek)

Ders Grupları	Dersler	Ortak	Arapça ve Şeriat Bilimleri		Tabiat Bilimleri	
		1.Sınıf	2. sınıf	3. sınıf	2.sınıf	3.sınıf
Şeriat İlimleri	Kur'an-ı Kerim	1	3	3	1	1
	Tefsir	1	2	2	1	1
	Hadis	1	2	2	1	1
	Tevhid	1	2	2	1	1
	Fıkıh	1	3	3	1	1
Arap Dili Bilimleri	Nahiv ve Sarf	2	3	3	2	2
	Belagat		2	2		
	Edebiyat	2	2	2	1	1
	Okuma	1	1	1		
	Kompozisyon	1	1	1		
Toplumsal Bilimler	Tarih	1	1	1		
	Coğrafya	1	1	1		
	Psikoloji		1			
	Sosyoloji			1		
	Vatandaşlık Eğitimi	1	1	1	1	1
Bilimler (Ulûm)	Fizik	2			2	2
	Kimya	2			2	2
	Biyoloji	2			2	2
	Yerbilim				1	1
İngilizce		2	2	2	2	2
Matematik		5			6	6
Bilgisayar		2	2	2	2	2
Kütüphane ve Araştırma		1	1	1		
Beden Eğitimi		1	1	1	1	1
Etkinlik		2				
Ders sayısı		21	18	18	16	16
Ders saatlerinin toplamı		30	33	33	30	30
Kaynak: www.p.hailsa.gov.sa, 02/04/2013.						

146
OMÜİFD

5.4.1.2. Ders Geçme Sistemi (Kredili sistem/Nizâmü'l- Mukarrerât)⁶⁰

Bu sistemde zorunlu ve bağımsız iki dönem ve tercihe bağlı yaz dönemi bulunmaktadır. Öğrenciler bu sistemde ilk yıl ortak dersler aldıktan sonra ikinci sınıftan itibaren insani ilimler ve tabiat ilimleri bölümlerini seçebilmektedirler.⁶¹ Krallık Makamının h. 11/10/1425 (m. 2004) tarihli ve 701/bm/7 sayılı emirleri gereğince 42 okulda pilot uygulaması yapılarak başlayan kredili seçme sisteminin⁶² 2011/2012 öğretim yılı itibariyle resmi - özel, kız - erkek toplam 434 lisede uygulanmaktadır.⁶³ 2014 yılı itibariyle tüm liselerin % 25'inde bu sistemin uygulanması hedeflenmektedir.⁶⁴ Bu sistemde bir sınıfta en az 15, en fazla 35 öğrenci bulunabilmektedir.⁶⁵

5.4.2. Mesleki ve Teknik Lise

İşgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda ülkede mesleki ve teknik enstitüleri (lise) kurulmaktadır. Son yıllarda mesleki ve teknik eğitime daha fazla önem verildiği söylenebilir. İş piyasasındaki Suudileştirme çabalarının ancak mesleki ve teknik eğitimle mümkün olabileceği çeşitli ortamlarda dile getirilmektedir.

Lise düzeyinde üç çeşit mesleki ve teknik eğitim verilmektedir:

- 1) Endüstriyel
- 2) Ticari
- 3) Zirai

Genel liselerde olduğu gibi bu okullarda da üç yıllık eğitim verilmekte ve bu seviyede toplam 70 adet eğitim kurumu bulunmaktadır.

⁶⁰ Detaylı bilgi için bkz. *Delîlü't- Ta'lîmi's- Sânevî (Nizâmü'l- Mukarrerât)*, 5. baskı, h. 1433-1434

⁶¹ *Lâihatü'l- Muâdelât*, 3. baskı, s. 5, <http://alshfa.com/ebook/10001.PDF>, 15/04/204.

⁶² SA Eğitim Öğretim Bakanlığının h. 14/7/1430 tarihli ve 30324250 sayılı yazısı.

⁶³ *et-Takrîrü's- Senevî li Vizîreti't- Terbiye ve't- Ta'lîm* (h. 1432/1433), s. 67.

⁶⁴ <http://www.aawsat.com/details.asp?issueno=10992&article=527541>, 07/04/2013.

⁶⁵ *Delîlü't- Ta'lîmi's- Sânevî (Nizâmü'l- Mukarrerât)*, s.12.

6. Yükseköğretim

Yükseköğretim Bakanlığı, 236/1 sayılı ve h. 08.05.1395 (m. 1975) tarihli Kraliyet Fermanı gereğince devletin yükseköğretim politikasını icra etmek üzere kurulmuştur.⁶⁶ Ülkede verilen üniversite eğitimi belli bir dereceye kadar Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan sisteme benzetilmektedir. ABD'den alınan model ve uygulamalar ülkenin İslami inanç ve geleneklerine uyarlanarak Suudi yükseköğretiminde kullanılmaktadır.⁶⁷ Yükseköğretim Konseyi, askeri eğitim dışında tüm yükseköğretim işlerini yöneten ve koordine eden en üst makamdır.⁶⁸

Normal lisans programlarının süresi 4 yıldır. Mimarlık, tarım, eczacılık ve veterinerlik bölümleri 5; dişçilik 5-6 yıl; hukuk ve tıp bölümleri ise 6 yıldır.⁶⁹ Lisansüstü eğitimde, 1 yıllık süreyle eğitim alanında yüksek diploma ve öğretmenlik alanında yine 1 yıl süreyle yeterlik belgesi programları bulunmaktadır. Yüksek Lisans programları 2, doktora programları ise en az 3 yıl sürmektedir.⁷⁰

1998 – 2008 tarihleri arasında lise diplomasına sahip öğrencilerin oranı % 400 artınca, yükseköğretim kurumlarına olan ihtiyaç da artmıştır.⁷¹ Bu doğrultuda 2004 – 2008 tarihleri arasındaki 5 yılda devlet üniversitelerin sayısı %50 artmıştır. Bugün ülkedeki devlet üniversitelerinin sayısı 25'e ulaşmıştır.⁷² Bu üniversitelerden İslam Üniversitesi ve İmam Muhammed b. Suud Üniversiteleri daha çok İslamî ilimlere ağırlık vermektedir. Ülkedeki devlet üniversitelerine ait çizelge Tablo 4'te gösterilmiştir.

⁶⁶ Ministry of Education (2008), *a.g.e.*, s. 49.

⁶⁷ Saudi Arabian Cultural Mission Washington, "Education System In Saudi Arabia", 2006, http://www.sacm.org/Publications/58285_Edu_complete.pdf, 4/4/2014.

⁶⁸ Saudi Arabian Cultural Mission Washington, "Education System In Saudi Arabia", 2006, http://www.sacm.org/Publications/58285_Edu_complete.pdf, 4/4/2014.

⁶⁹ Unesco, "World Data on Education", 7th Edition, 2010/2011.

⁷⁰ Unesco, "World Data on Education", 7th Edition, 2010/2011.

⁷¹ Ministry of Higher Education, "The National Report", June 2009, s. 3. http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/forum2010/documents/SAUDI_ARABIA_National_Report.pdf, 11/04/2013.

⁷² <http://statistics.mohe.gov.sa/DCFiles/Universities-Guide.pdf>, 11/4/2013.

Tablo 4: Suudi Arabistan'da Kurulan Devlet Üniversiteleri

S.No	Üniversite	Şehir	Kuruluş
1	Kral Suud Üniversitesi	Riyad	1957
2	İslam Üniversitesi	Medine	1961
3	Kral Abdülaziz Üniversitesi	Cidde	1967
4	İmam Muhammed b. Suud Üniversitesi	Riyad	1974
5	Kral Fahd Petrol ve Maden Üniversitesi	Zehran	1975
6	Kral Faysal Üniversitesi	Ahsa	1975
7	Ümmü'l- Kura Üniversitesi	Mekke	1981
8	Kral Halid Üniversitesi	Abha	1999
9	Kassim Üniversitesi	Kassim	2004
10	Tayba Üniversitesi	Medine	2004
11	Taif Üniversitesi	Taif	2004
12	Cizan Üniversitesi	Cizan	2006
13	Kral Suud b. Abdulaziz Tıp Bilimleri Üniversitesi	Riyad-Cidde-Ahsa	2006
14	Hail Üniversitesi	Hail	2006
15	Cevf Üniversitesi	Sekaka/Cevf	2006
16	Tebük Üniversitesi	Tebük	2007
17	Baha Üniversitesi	Baha	2007
18	Necran Üniversitesi	Necran	2007
19	Emire Nura binti Abdurrahman Üniversitesi	Riyad	2008
20	Kuzey Sınırları Üniversitesi	Arar	2008
21	Dammam Üniversitesi	Dammam	2010
22	Emir Selman b. Abdülaziz Üniversitesi	Harac	2010
23	Şakra Üniversitesi	Şekra	2010
24	Mecmaah Üniversitesi	Mecmaah	2010
25	Arabistan Elektronik Üniversitesi	Riyad	2012

149

OMÜİFD

Kaynak: <http://www.mohe.gov.sa/ar/studyinside/Government-Universities/Pages/default.aspx>, 23/04/2014.

Suudi Arabistan'ın 6. Kalkınma planında yükseköğretimin geliştirilmesi ve buna özel üniversitelerin de dâhil edilmesi kararı uyarınca ilk özel üniversitelerin kurulmasının yolu açılmıştır. İlk özel üniversite 1999 yılında kurulmuştur. Bugün ülkedeki özel üniversitelerin sayısı 10'dur.⁷³

⁷³ <http://www.mohe.gov.sa/ar/studyinside/Private-higher-Education/Pages/listphe.aspx>, 11/4/2013.

Bu üniversitelerden 7'si yüksek lisans diploması da vermektedir. Özel üniversitelerin dışında 16 adet özel fakülte de ülkede yükseköğretim hizmeti vermektedir.⁷⁴ Bu özel fakültelerin 8 tanesi yüksek lisans diploması vermektedir.⁷⁵

Suudi Arabistan'da kurulan özel üniversitelere ait bilgiler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Suudi Arabistan'da Kurulan Özel Üniversiteler

S.No	Üniversite	Şehir	Kuruluş
1	Emir Sultan Üniversitesi	Riyad	1999
2	Özel İffet Üniversitesi	Cidde	2000
3	Açık Arap Üniversitesi	Riyad ve 6 şeh	2003
4	Özel Yemame Üniversitesi	Riyad	2004
5	İş İdaresi Üniversitesi	Cidde	2004
6	Emir Fahd b. Sultan Üniversitesi	Tebük	2006
7	Emir Muhammed b. Fahd Üniversitesi	Huber	2007
8	Faysal Üniversitesi	Riyad	2008
9	Bilim Evi Üniversitesi	Riyad	2009
10	Kral Abdullah Bilim ve Teknoloji Üniv.	Cidde	2010

Kaynak: <http://www.mohe.gov.sa/ar/studyinside/Private-higher-Education/Pages/Universities-Higher-Education-Eligibility.aspx>, 23/04/2014.

Bu bölümde son olarak resmi ve özel üniversitelerde görev yapan akademik personel ve buralarda eğitim gören öğrenci sayılarına dair verilere yer verilecektir.⁷⁶

Tablo 6: Üniversite Öğretim Kadrosu ve Öğrenci Sayıları

Türü	Öğretim Kadrosu	Öğrenci Sayısı
Devlet Üniversiteleri	48,788	1,058,155
Özel Üniversiteler	3,028	58,628
Diğer	7,626	89,224
Toplam	59,442	1,206,007

⁷⁴ <http://www.mohe.gov.sa/ar/studyinside/Private-higher-Education/Pages/Colleges.aspx> , 12/04/2013.

⁷⁵ <http://www.mohe.gov.sa/ar/studyinside/Private-higher-Education/Pages/Master.aspx> , 12-04-2013.

⁷⁶ <http://www.mohe.gov.sa/ar/ministry/deputy-ministry-for-planning-and-information-affairs/hesc/universitiesstatistics/pages/default.aspx>, 11/04/2013.

7. Yetişkin Eğitimi Ve Okur-Yazarlık

Yetişkin eğitimi Suudi Arabistan'da Eğitim - Öğretim Bakanlığının üstlendiği sorumluluklardan biridir. Yetişkin eğitimi üç aşamadan oluşmaktadır:⁷⁷

- 1.Okur-yazarlık merkezleri (ilkokullar)
- 2.Akşam ortaokulları
- 3.Akşam liseleri

Okur-yazarlık merkezlerine 11 yaş ve 3 ayını doldurmuş olanlar kabul edilmektedir. Akşam ortaokulu için kayıt yaşı 16, akşam lisesi için kayıt yaşı ise 19'dur.⁷⁸ Okur-yazarlık merkezlerine Suudi olan ve olmayan herkes kabul edilirken akşam ortaokulları ve liselerine yalnızca Suudi vatandaşları devam edebilmektedir.⁷⁹ Her üç seviyede de bir ders saati 45 dakikadır.⁸⁰ Okur-yazarlık merkezlerinde üç yıllık bir eğitim verilmektedir. Bu eğitim sonrasında öğrenci "İlkokul" diploması almaya hak kazanmaktadır. Verilen bu diploma genel eğitimdeki ilkokul diplomasına eşit kabul sayılmaktadır.⁸¹

151

OMÜİFD

Okur-yazarlık merkezleri haftalık ders çizelgesi Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Okur-Yazarlık Merkezleri Haftalık Ders Çizelgesi (İlkokul)

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Kur'an-ı Kerim	2	1	1
Tevhid/Hadis/Fıkıh	2	2	2
Okuma ve Ezber	7	2	2
Yazı ve imla		1	1
Dil Bilgisi		1	1
Kompozisyon	1	1	1
Matematik	3	4	3
Bilim (Fen Bilgisi)		2	2
İctimaiyyat		1	2
Vatandaşlık		1	1

⁷⁷ el-Lâihatü't- Tenfiziyye li Nizâmi Ta'lîmi'l- Kibâr fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suudiyye, m.1.

⁷⁸ el-Lâihatü't- Tenfiziyye li Nizâmi Ta'lîmi'l- Kibâr fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suudiyye, m. 13.

⁷⁹ Delîli'l- Kabûl ve't- Tescîl fi Merâhili't- Ta'lîmi'l- Âm, h. 1432, s. 34-35.

⁸⁰ el-Lâihatü't- Tenfiziyye li Nizâmi Ta'lîmi'l- Kibâr fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suudiyye, m. 21.

⁸¹ el-Lâihatü't- Tenfiziyye li Nizâmi Ta'lîmi'l- Kibâr fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suudiyye, m. 27.

İngilizce			3
Derslerin toplamı	15	16	19
Kaynak: http://madinaedu.gov.sa/data.php?sp=sef&w=80&t=14/ , 11/04/2013.			

Yetişkin eğitimi sağlamak ve okur-yazarlık oranlarını yukarıya taşımak amacıyla 2012/2013 öğretim yılında 2,509 okulda 2,625 öğretmen görev yapmış ve 51,903 öğrenci eğitim almıştır.⁸² EÖB, cehaleti ortadan kaldırmak ve okur-yazarlık oranlarını en üst seviyeye çıkarmak amacıyla çeşitli projeler gerçekleştirmektedir.⁸³

8. Özel Eğitim

Suudi Arabistan'daki özel eğitim çalışmaları bireysel çabalarla başlamıştır. Braille (körler alfabesi) yoluyla okuma - yazma öğretmek üzere bir program hazırlayan bazı gönüllüler, Bakanlığa bağlı "Enstitüler ve Fakülteler İdaresi"nin 1957 yılındaki muvafakatı üzerine Riyad Arap Dili Fakültesinde akşam sınıflarında görme engellilere yönelik eğitim verilmeye başlandı.⁸⁴ Bir yıl sonra ise (1958) bu eğitim Riyad'da bir ilkokula taşınmıştır. O ana kadar devletin sadece destek verdiği bu çalışmalar, 1960 yılında resmi olarak üstlendiği bir sorumluluk haline gelmiştir.⁸⁵ O zamanki adıyla Maarif Bakanlığı 1960 yılında ilk defa "özel eğitim" programını başlatmıştır. Bu çerçevede açılan ilk eğitim merkezi 1960 yılında Riyad'da "Nur Enstitüsü" adıyla kurulan görme engelliler (gündüz/erkek) okulu olmuştur.⁸⁶ 1962 yılında Bakanlık hiyerarşik yapısında "Özel Eğitim İdaresi" kurulmuştur.⁸⁷ 1964 yılında işitme engelliler için ilk okul Riyad'da "Emel Enstitüsü" adıyla açılmıştır.⁸⁸ Zihinsel engelliler

⁸² <https://www.moe.gov.sa/Arabic/Ministry/Pages/Statistical-reports.aspx>, 28/01/2014.

⁸³ "et-Takrîrû's- Senevî li Vizîreti't- Terbiye ve't- Ta'lîm", h.1432-1433, s. 104.

⁸⁴ Hamid İbrahim es-Selûm, *et-Ta'lîmü'l- Âm fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye*, ikinci baskı, 1991, Washington, ABD, s. 264.

⁸⁵ Hamid İbrahim es-Selûm, *a.g.e.*, s. 264.

⁸⁶ <https://uqu.edu.sa/page/ar/5255>, 13/04/2013.

⁸⁷ <https://uqu.edu.sa/page/ar/5255>, 13/04/2013.

⁸⁸ Saudi Arabian Cultural Mission Washington, "Education System In Saudi Arabia", 2006, http://www.sacm.org/Publications/58285_Edu_complete.pdf, 4/4/2014.

için açılan ilk eğitim merkezi ise 1971 yılında kurulan “et-Terbiyetü'l - Fikriyye” (kız/erkek) Enstitüsü olmuştur.⁸⁹

Arap ülkelerinde özel eğitime önem verilmesinde 1981 yılında Kuveyt'te düzenlenen ve 17 Arap ülkesinin katıldığı engelliler kongresinin büyük bir etkisi vardır.⁹⁰

Suudi Arabistan'da belli seviyedeki engelli öğrenciler normal okul öğrencileriyle beraber eğitim almaktadırlar (Nizâmü'd- demc).⁹¹ Ancak bu eğitim aynı sınıf ortamında değil özel sınıf ortamlarında yapılmaktadır. Normal eğitim veren bir okulda öğrencilerin ancak % 20'si engelli öğrencilerden oluşabilmektedir. Yine normal bir okulda en fazla 8 adet özel eğitim veren sınıf bulunabilmektedir.⁹²

2008–2009 öğretim yılı istatistiklerine göre Suudi Arabistan'da 53 adet özel eğitim enstitüsü ya da merkezi bulunmaktadır.⁹³ Enstitüler ve özel eğitim programıyla normal eğitim içerisinde eğitim alan öğrenci sayısı 24,751 ve buralarda görev yapan öğretici sayısı ise 9240'tır.⁹⁴ İstatistiklere göre özel eğitim alan öğrencilerin %93'ü normal eğitim veren okullarda, %7'si ise özel eğitim enstitülerinde bulunmaktadır.⁹⁵

9. Öğretmen Yetiştirme

1926 yılında kurulan Maarif Müdürlüğünün önünde duran ön önemli sorunlardan birisi “öğretmen ihtiyacı” sorunudur. Ülkedeki mevcut öğretmen ihtiyacı bir yandan kardeş Arap ülkelerden karşılanırken bir yandan da öğretmen yetiştiren kurumlar inşa edilmeye başlanmıştır.⁹⁶ Maarif

⁸⁹ Saudi Arabian Cultural Mission Washington, “Education System In Saudi Arabia”, 2006, http://www.sacm.org/Publications/58285_Edu_complete.pdf, 4/4/2014.

⁹⁰ <https://uqu.edu.sa/page/ar/5255>, 13/04/2013.

⁹¹ *Delîl-u Muallim-i Zevî Suûbâtî't- Taallum*, s.10.

⁹² *el-Kavâidü't- Tanzimiyye li Meâhîde ve Beramice't- Terbiyeti'l- Hâssa*, (5/4/1422 tarihli ve 27/1674 sayılı Bakanlık onayı), m. 96.

⁹³ <http://www.se.gov.sa/database/sped-28-29.pdf>, 14-04-2013.

⁹⁴ <http://www.moe.gov.sa/Pages/stat32-33.aspx>, 19-03-2013.

⁹⁵ <https://www.moe.gov.sa/Arabic/Ministry/Pages/Statistical-reports.aspx>, 28/01/2014.

⁹⁶ “Tatavvuru Müessesâti İ'dâdi'l- Muallimi bi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suudiyye”, <https://uqu.edu.sa/page/ar/5251>, 13-04-2013.

Müdürlüğü kurulduğunda ülkede yalnızca 4 ilkokul bulunmaktaydı. Ülkede ilkokuldan sonra inşa edilen ikinci eğitim müessesesi öğretmen okulu olmuştur.⁹⁷ Bu amaçla kurulan ilk eğitim kurumu da “Suud İlim Enstitüsü”dür. 1926 yılında Mekke’de 40 öğrenciyle eğitime başlayan bu enstitü ilkokul diplomasına sahip öğrencileri kabul etmekte ve 3 yıllık bir eğitim vermektedir.⁹⁸

2005 yılına kadar Eğitim - Öğretim Bakanlığının uhdesinde olan öğretmen okulları/fakülteleri bu tarihten itibaren Yükseköğretim Bakanlığına devredilmiştir.⁹⁹

Günümüzde Suudi Arabistan’da öğretimin her seviyesinde öğretmenlik için en az 4 yıllık üniversite eğitimi şartı aranmaktadır.¹⁰⁰ Bayan öğretmenler doğum sonrası aylıklı iki ay izin kullanabilmektedirler.¹⁰¹

Suudi Arabistan kurulduğu günden itibaren öğretim kadrosu ihtiyacını karşılamada yabancı öğretmenlerden istifade etmiştir. Mısır, Filistin, Ürdün, Suriye vb. ülkelerden öğretmenler ülkedeki eğitim çalışmalarında rol almışlardır. 1983 yılında Suudi eğitim sistemi içerisinde yer alan yabancı öğretmenlerin oranı %44,78 iken bu oran 10 yıl sonra 1993 yılında %26’ya düşmüştür.¹⁰² Bakanlık tarafından hazırlanan 2004–2014 Stratejik Planı öğretim kadrosundaki Suudi oranını %95’e çıkarma hedefini ortaya koymuştur.¹⁰³ 2011/2012 öğretim yılı verilerine göre yabancı öğretmenlerin oranı %5,61’e düşerken Suudi öğretmenlerin oranı %94,39’a ulaşmış-

154
OMÜİFD

⁹⁷ Hamad İbrahim es-Selûm, *a.g.e.*, s. 236.

⁹⁸ “Tatavvuru Müessesâti İ’ddâdi’l- Muallim bi’l- Memleketi’l- Arabiyyeti’s- Suûdiyye”, <https://uqu.edu.sa/page/ar/5251>, 13-04-2013.

⁹⁹ Ministry of Education (2008), *a.g.e.*, s. 24.

¹⁰⁰ Unesco, “World Data on Education”, 2010/2011, http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Saudi_Arabia.pdf, 4/4/2014.

¹⁰¹ Unesco, “World Data on Education”, 2010/2011, http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Saudi_Arabia.pdf, 4/4/2014.

¹⁰² William A. Rugh, “Education in Saudi Arabia: Choices and Constraints”, *Middle East Policy*, C. 9, S.2, June 2002.

¹⁰³ Ministry of Education (2005), *a.g.e.*, , p. 16.

tır.¹⁰⁴ 2013 yılı istatistiklerine göre Suudi Arabistan'da görev yapan öğretmenlerin sayısı 525,615'tir. Bu öğretmenlerin 498,581'i (%94,85) Suudilerden oluşmaktadır.¹⁰⁵

Bugün ülkede 19 farklı üniversitede toplam 28 adet eğitim fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerden iki tanesi "eğitim ve edebiyat fakültesi" adını taşımaktadır.¹⁰⁶

10. Sonuç

Suudi Arabistan 1932 yılında kurulan ve şeriatla yönetilen bir İslam devletidir. Hayatın tüm alanlarında olduğu gibi eğitim alanında da belirleyici unsur dindir. Ülkede anasınıfi hariç cinsiyet ayrımına dayalı eğitim verilmektedir. Ancak her iki cinse de uygulanan program hemen hemen aynıdır. Suudi Arabistan'da temel eğitim zorunlu olmamasına rağmen birinci sınıfa kayıt oranları oldukça yüksektir (%96,5). 2014 yılı sonuna kadar eğitimin zorunlu olması planlanmaktadır.

Eğitimin tüm kademeleri ücretsizdir. Ders kitapları öğrencilere ücretsiz dağıtılmaktadır. Suudi Arabistan'da ders kitapları dönemlik olarak hazırlanmaktadır. 2012/2013 öğretim yılı itibariyle S. Arabistan'da 5,274,205 öğrenci eğitim almaktadır. Bu öğrencilerin % 87,5'ini Suudi, %12,5'ini Suudi olmayanlar oluşturmaktadır. Toplam öğrencilerin %12,7'si özel okullarda eğitim görmektedir. 2011 yılı itibariyle bir sınıfa düşen ortalama öğrenci sayısı 21,7, bir öğretmene düşen öğrenci sayısı ise 10,4'tür. Ülkede eğitim dili Arapçadır. 2013 yılı itibariyle okur-yazar olmayanların oranı %5,6'dır. Devlet bütçesinin yaklaşık dörtte biri (45 milyar dolar) eğitime ayrılmaktadır. Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere yurtdışında devlet bursuyla okuyan 150 bin öğrenci bulunmaktadır.

¹⁰⁴ http://www.alwatan.com.sa/local/News_Detail.aspx?ArticleID=62657&CategoryID=5 , 18-04-2013.

¹⁰⁵ <https://www.moe.gov.sa/Arabic/Ministry/Pages/Statistical-reports.aspx>, 28/01/2014.

¹⁰⁶ *Müessesatü't Talimi'l- Âli fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye*, 2012, <http://statistics.mohe.gov.sa/DCFiles/Universities-Guide.pdf> , 18/04/2013.

Suudi Arabistan'da anayasa yanında eğitimin en önemli dayanağı "eğitim siyaset vesikası"dır. 9 bölüm ve 236 maddeden oluşan "vesika" 1970 yılında yürürlüğe girmiştir. Vesika'ya göre eğitimde asıl olan "Allah'ı rab, İslam'ı din, Hz. Muhammed'i peygamber olarak kabul etmektedir."

Ülkede eğitimi yöneten dört makam vardır. Bunlar; Eğitim Politikaları Yüksek Kurulu, Eğitim - Öğretim Bakanlığı, Yükseköğretim Bakanlığı, Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumudur. Bunlar içerisinde en üst karar mercii Eğitim Politikaları Yüksek Kuruludur.

Suudi Arabistan'da 6+3+3 sistemi uygulanmaktadır. 2012/2013 öğretim yılı itibariyle Suudi Arabistan'da ilkokulda 2,570,334, ortaokulda 1,230,577, lisede ise 1,214,084 öğrenci eğitim almaktadır. İlkokulda sınavla değerlendirme yapılmayan ülkede, lisede iki ayrı sistem uygulanmaktadır. Bunlar; öğrencilerin büyük çoğunluğunun tabi olduğu sınıf geçme sistemi ve ders geçme (kredili) sistemidir. Ülkede lise seviyesinde endüstriyel, ticari ve zirai alanlarda mesleki ve teknik eğitim verilmektedir.

1975 yılında kurulan Yükseköğretim Bakanlığına bağlı 25 adet devlet üniversitesi, 10 adet özel üniversite bulunmaktadır. Ülkede ilk özel üniversite 1999 yılında kurulmuştur. Ülkede üniversite seviyesinde eğitim alan öğrenci sayısı 1,206,007'dir.

11 yaş ve üç ayını geçmiş Suudi olan ve olmayan herkes okur - yazarlık merkezlerine kabul edilmektedir. Üç yıl süren bu eğitimi tamamlayanlar ilkokul diploması almaya hak kazanmaktadırlar. Bundan sonra verilen açık ortaokul ve açık lise eğitimi sadece Suudilere yöneliktir. 2012/2013 öğretim yılı itibariyle 2,509 okulda 51,903 öğrenci yetişkin eğitimi kapsamında bu merkezlerde eğitim almıştır.

1957 yılında özel çabalarla başlayan özel eğitim çalışmaları günümüzde oldukça mesafe kat etmiş görünüyor. 2008/2009 yılı istatistiklerine göre Suudi Arabistan'da 53 adet özel eğitim enstitüsü ya da merkezi bulunmaktadır. Enstitüler ve özel eğitim programıyla okullarda normal eğitim içerisinde eğitim alan öğrenci sayısı 24,751'dir.

Öğretmen sorunu ülke kurulduğunda önünde duran en büyük sorunlardan biriydi. Uzun yıllar öğretmen ihtiyacı komşu ve civar Arap ülkelerinden karşılanmaya çalışıldı. 1983 yılında ülkede görev yapan öğretmenlerin neredeyse yarısı (%44,78) yabancı öğretmenlerden oluşmaktaydı. 2011/2012 öğretim yılı itibariyle bu oran %5,61'e gerilemiştir. Bugün ülkede 28 adet eğitim fakültesi bulunmaktadır.

Kaynakça

- Delîlî'l- Kabûl ve't- Tescîl fi Merâhili't- Ta'lîmi'l- Âm.*
Delîl-u Muallim-i Zevî Suûbâtî't- Taallum.
Delîlû'l- Takvîmî'l- Müstemir fi'l- Merhaleti'l- İbtidâiyye, h. 1431, <http://www.bishaedu.gov.sa/vb/attachment.php?attachmentid=13171&d=1360931477>.
Delîlû't- Ta'lîmi's- Sânevî (Nizâmu'l- Mukarrerât), 5. baskı, h. 1433-1434.
 El-Baadi, H. M., "Suudi Arabistan'da Eğitim Sistemi", (çev: Seyfi Öngider ve Tonguç Çoban), *Eğitim ve Toplum Dergisi*, Yaz 1994, ss. 26-30.
 el-Hakîl, Süleyman b. Abdurrahman, *Nizâmu ve Siyâsetu't- Ta'lîm fi'l- Memleketi'l- Arabiyye-ti's- Suûdiyye*, 16. baskı, 2011, Riyad.
 el-İsa, Muhammed Süleyman el-Mansûr, *Tatavvuru Nizâmi't- Ta'lîm fi'l- Memleketi'l- Arabiyye-ti's- Suûdiyye (1918-1995)*, 1. Basım, 2010, Riyad.
el-Kavâidu't Tanzîmiyye li Medârisi Ta'lîmi'l- Âm, tarih: 18/10/1420, sayı: 3556/1/7/32.
el-Kavâidü't- Tanzîmiyye li Meâhide ve Beramice't- Terbiyyeti'l- Hâssa, (5/4/1422 tarihli ve 27/1674 sayılı Bakanlık onayı).
el-Lâihatü't- Dâhiliyye li Tanzîmi Medârisi'l- Merhaleteyni'l- Mutevessita ve's- Sâneviyye (Eğitim Politikası Yüksek Kurulu'nun 23/11/1390 tarihli ve r/t/1584 sayılı kararı).
el-Lâihatü't- Tenfiziyye li Nizâmi Ta'lîmi'l- Kibâr fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suudiyye.
 el-Ma'yûf, Abdullah b. Muhammed, "Hulâsatu İhsaiyyetin Ammetin anî't- Ta'lîmi'l- âmmi fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suudiyye (h. 1430-1431) ", *et-Tevsîkû't -Terbevî*, S. 54, ss. 4-33.
 es-Selûm, Hamid İbrahim, *et-Ta'lîmü'l- Âm fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye*, İkinci baskı, 1991, Washington, ABD.
 et -Takvîmü'l- Müstemir fi'l- Merhaleti'l- İbtidâiyye, h. 1429, www.bahaedu.gov.sa/vb/f9/a-300.html.
et-Takrîru's- Senevi li Müesseseti'l- Âmmeti li't- Tedrîbi't- Tekani ve'l- Miheni.
 et-Takrîrî's- Senevî li Vizîreti't- Terbiye ve't- Ta'lîm (h. 1432/1433).
<http://akhbaar24.argaam.com/article/detail/123479>.
<http://madinaedu.gov.sa/data.php?sp=sef&w=80&t=14>.
<http://statistics.mohe.gov.sa/DCFiles/Universities-Guide.pdf>.
<http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=210>.
<http://uqu.edu.sa/page/ar/5200>.
<http://www.aawsat.com/details.asp?issueno=10992&article=527541>.
<http://www.al-monitor.com/pulse/business/2012/01/the-largest-budget-in-the-histor.html>.
http://www.alwatan.com.sa/local/News_Detail.aspx?ArticleID=62657&CategoryID=5.
<http://www.cdsi.gov.sa/>.

- <http://www.moe.gov.sa/pages/establishmentoftheministryofeducation.aspx>.
- <http://www.mohe.gov.sa/AR/MINISTRY/DEPUTY-MINISTRY-FOR-PLANNING-AND-INFORMATION-AFFAIRS/HESC/UNIVERSITIESSTATISTICS/Pages/default.aspx>.
- <http://www.mohe.gov.sa/ar/studyinside/Private-higher-Education/Pages/listphe.aspx>.
- <http://www.mohe.gov.sa/ar/studyinside/Private-higher-Education/Pages/Colleges.aspx>.
- <http://www.mohe.gov.sa/ar/studyinside/Private-higher-Education/Pages/Master.aspx>.
- <http://www2.moe.gov.sa/english/Pages>.
- <https://uqu.edu.sa/page/ar/5255>.
- <https://www.moe.gov.sa/Arabic/Ministry/Pages/Statistical-reports.aspx>.
- Laihatu Takvimi't- Tâlib*, m. 5/1, <http://www.imamu.edu.sa>.
- Lâihatü'l- Muâdelât*, 3. baskı, s. 5, <http://alshfa.com/ebook/10001.PDF>.
- Mevsûatu Târîhi't- Ta'lim fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye*, C. I, 1999.
- Ministry of Education (2005), *The Executive Summary of The Ministry of Education Ten Year Plan (2004-2014)*, Second Edition, 2005.
- Ministry of Education (2008), *National Report on Education Development In The Kingdom of Saudi Arabia*, Riyadh, 2008.
- Ministry of Higher Education, "The National Report", June 2009, http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/forum2010/documents/SAUDI_ARABIA_National_Report.pdf.
- Müessesatü't Talimi'l- Âli fi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye*, 2012, <http://statistics.mohe.gov.sa/DCFiles/Universities-Guide.pdf>.
- Rugh, William A., "Education in Saudi Arabia: Choices and Constraints", *Middle East Policy*, C. 9, S.2, June 2002.
- Saudi Arabian Cultural Mission Washington, "Education System In Saudi Arabia", 2006, http://www.sacm.org/Publications/58285_Edu_complete.pdf.
- Tatavvuru Müessesâti Ýdâdi'l- Muallimi bi'l- Memleketi'l- Arabiyyeti's- Suûdiyye, <https://uqu.edu.sa/page/ar/5251>.
- Unesco, "World Data on Education", 2010/2011, http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Saudi_Arabia.pdf.
- Unesco, "World Data on Education", 7th Edition, 2010/2011.
- Vesîkatü's- Siyâseti't- Ta'lim fi'l- Memleke*, h. 1390 - m.1970, <http://www.moe.gov.sa/Pages/educationPolicy.aspx>.
- www.cpfdc.gov.sa/curriculum/studyplan/studyplannormalschool.pdf /
- www.cpfdc.gov.sa/curriculum/studyplan/studyplannormalschool.pdf.
- www.p.hailsa.gov.sa.

